

АНОТАЦІЯ

Калініна І. М. Педагогічна підтримка особистісно-професійного становлення державних службовців у процесі їх адаптації до управлінської діяльності. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 231 – соціальна робота. – Державний заклад „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”. – Старобільськ, 2020.

Дисертація є теоретико-експериментальним дослідженням проблеми педагогічної підтримки особистісно-професійного становлення держслужбовців, уперше призначених на посаду державної служби.

У **Вступі** обґрунтовано актуальність і доцільність обраної теми, сформульовано об’єкт, предмет, мету, завдання, методи дослідження, розкрито наукову новизну, практичне значення роботи, наведено відомості про апробацію та впровадження одержаних результатів.

У першому розділі – **«Теоретико-методологічні засади особистісно-професійного становлення державних службовців у процесі їх адаптації до управлінської діяльності»** – на підставі вивчення науково-педагогічної літератури здійснено аналіз наукових підходів щодо обґрунтування педагогічної підтримки як сучасного педагогічного феномену. Подано діагностику вихідного рівня особистісно-професійного становлення молодих держслужбовців під час прийому на державну службу.

З’ясовано, що в сучасній педагогічній науці спостерігається обмеженість наукових розвідок з особистісно-професійного становлення державних службовців у процесі їх адаптації до управлінської діяльності. Дослідження проблеми в контексті загальноприйнятих підходів (системного, діяльнісного, особистісно зорієнтованого, культурологічного, андрогогічного та акмеологічного) дозволило встановити, що серед діагностичного, організаційного та управлінського аспектів найважливішим є педагогічний, що є педагогічний, що передбачає системну діяльність із формування

професійно-важливих компетентностей, накопичення досвіду державної служби, адаптації до фахового середовища.

Установлено, що ідеї педагогічної підтримки в сучасній педагогічній науці і практиці набувають все більшу затребуваність, а саме педагогічна підтримка виступає як особлива технологія освіти, яка відрізняється від традиційних методів тим, що здійснюється в процесі діалогу і взаємодії суб'єкта і об'єкта навчання, припускає самовизначення того, хто навчається, в ситуації вибору і подальше самостійне розв'язання своєї проблеми. Під педагогічною підтримкою процесу адаптації молодих державних службовців до управлінської діяльності розуміємо систему педагогічної діяльності, яка розкриває особистісний потенціал людини, що активує механізми саморозвитку, самовдосконалення і виводить особистість на новий якісний рівень життєдіяльності і професійної майстерності, коли результат активності людини мотивує його на подальше зростання і розвиток.

Адаптація держслужбовця-початківця до управлінської діяльності розглядається як процес взаємодії фахівця з навколишнім професійним середовищем, під час якого він співвідносить власні можливості й труднощі, та на цій основі будує моделі і стратегії професійної поведінки, адекватні вимогам державної служби.

Обґрунтовано та розроблено критерії особистісно-професійного становлення молодих держслужбовців: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційний, рефлексивний і творчий, а також описано їхні показники (високий, середній, низький). Установлено, що більшість молодих держслужбовців мають середній, а також низький рівень особистісно-професійного становлення. У процесі дослідження встановлено статистично значущу кореляцію між обраними критеріями та розроблено ідеальну та реальну моделі особистісно-професійного становлення молодих держслужбовців під час прийому на державну службу.

У результаті опитування експертів (керівників і досвідчених співробітників органів державної служби) здійснено ранжування цінностей

особистісно-професійної діяльності, що дало можливість суб'єктивно структурувати систему ціннісних орієнтацій. Виокремлено труднощі професійної підготовки майбутніх держслужбовців, а також їхні найважливіші компетентності. Обґрунтовано форми підвищення кваліфікації, які можуть сприяти особистісно-професійному становленню держслужбовців – педагогічна школа наставництва, професійне навчання та самоосвіта.

У другому розділі – **«Наукове обґрунтування і розробка системи педагогічної підтримки особистісно-професійного становлення молодих держслужбовців»** – обґрунтовано, змістовно розроблено та експериментально перевірено систему педагогічної підтримки особистісно-професійного становлення держслужбовців, уперше призначених на посаду державної служби.

На підставі розробленої нами концепції дослідження встановлено, що метою системи педагогічної підтримки особистісно-професійного становлення держслужбовців, уперше призначених на посаду державної служби є їх становлення як суб'єктів управлінської праці, забезпечення успішного входження до нової соціальної і професійної сфери та інтеграція у ній на основі системних перетворень особистості, що включають підсистеми професійної діяльності та особистості, нормативної регуляції, мотивації на саморозвиток, рефлексивної самоорганізації та творчості.

Основою змістовного компонента системи педагогічної підтримки виступають такі блоки управлінських знань: наукова основа державного управління, правові основи державної служби, психологічні основи управлінської діяльності, теорія і практика прийняття управлінських рішень, етика ділового спілкування, конфлікти системи управлінської діяльності. Ці блоки не є застиглими утвореннями, вони слугують тим фундаментом, на які спирається особистісно-професійне становлення держслужбовця і може будуватися професійна освіта.

Технологічний компонент педагогічної системи розглядається як сукупність форм, методів і прийомів соціально-педагогічної взаємодії,

побудованого на основі педагогічної підтримки. Основою цього компонента виступають три провідні форми організації педагогічної підтримки: технологія наставництва, самоосвіти та професійного навчання. Наставництво слід розглядати ефективною соціально-педагогічною практикою, яка передбачає цілеспрямовану діяльність керівників, служб управління персоналом і найбільш досвідчених співробітників державного органу з підготовки до самостійного, якісного та ініціативного виконання службових обов'язків держслужбовцями, вперше прийнятими на держслужбу.

Педагогічна підтримка професійного самовдосконалення включає надання конкретної допомоги, консультування і контролю щодо складання та виконання індивідуальної програми підвищення рівня професійної компетентності держслужбовців. Ця програма виступає провідним механізмом педагогічної підтримки адаптації держслужбовців, вперше призначених на посаду державної служби.

Наукова новизна дослідження полягає в тому що, *вперше* з соціально-педагогічних позицій досліджено процес особистісно-професійного становлення молодих держслужбовців, уперше призначених на посаду державної служби, розроблено систему педагогічної підтримки даного процесу, що містить такі компоненти: цільовий (становлення держслужбовців як суб'єктів управлінської праці та забезпечення їх успішного входження до нової соціальної та професійної сфери); змістовний (сукупність знань і умінь наукових основ державного управління як фундамента їх соціально-професійного становлення); технологічний (технологія наставництва, самоосвіти і професійного навчання); суб'єктний (керівники органів держслужби, співробітники управління по роботі з персоналом, наставники); об'єктний (держслужбовці, вперше призначені на посаду державної служби); удосконалено форми, методи та соціально-педагогічні технології педагогічної підтримки, самоосвіти і професійного навчання держслужбовців у період їх адаптації до державної служби;

подальшого розвитку набули наукові уявлення про соціально-педагогічну підтримку, її специфіку в соціальній роботі з держслужбовцями, можливості використання технології наставництва як провідного механізму професійної адаптації в органах державної служби.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що розроблені компоненти системи педагогічної підтримки особистісно-професійного становлення молодих держслужбовців можуть бути використані керівним складом органів держуправління для формування оптимального індивідуально-ділового стилю спілкування з молодими держслужбовцями; підрозділами для роботи з кадрами для проектування та організації підвищення кваліфікації молодих держслужбовців, організації індивідуальної соціально-педагогічної роботи, надання конкретної практичної допомоги в подоланні молодими співробітниками труднощів у особистісно-професійній адаптації. Методичне забезпечення системи педагогічної підтримки (положення про наставництво, типова індивідуальна програма підвищення рівня професійної компетентності держслужбовців, уперше призначених на посаду державної служби) можуть становити основу удосконалення процесу адаптації держслужбовців кадровими службами обласних, районних, міських держадміністрацій.

Ключові слова: педагогічна система, особистісно-професійне становлення, педагогічна підтримка, наставництво.

Список публікацій здобувача

Статті в наукових фахових виданнях України, зокрема, які включені до міжнародних наукометричних баз:

- 1. Калініна І. М.** Адаптація державних службовців до управлінської діяльності: етапи і зміст. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка* : Педагогічні науки. 2017 № 8 (313). Ч. 2. С. 125–131.

2. **Калініна І.М.** Феномен педагогічної підтримки особистісно-професійного становлення державних службовців. *Education and pedagogical sciences*. 2017. № 2. С. 85–95. (*Ulrich's Periodicals Directory (США)*)

3. **Калініна І. М.** Діагностика рівня особистісно-професійного становлення молодих держслужбовців під час прийому на державну службу. *Гуманізація навчально-виховного процесу: зб. наук. пр.* 2017. № 5. С. 87–97.

4. **Калініна І. М.** Розроблення проблеми особистісно-професійного становлення молодих держслужбовців у сучасних наукових дослідженнях. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*. 2018. № 1 (15). С. 124–130. (*Index Copernicus*).

5. **Калініна І. М.** Акмеологічний підхід в дослідженні педагогічної підтримки адаптації державних службовців до управлінської діяльності. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка: Педагогічні науки*. 2018. № 1(315). Ч. 2. С. 98–104.

6. **Калініна І. М.** Зміст системи педагогічної підтримки особистісно-професійного становлення молодих держслужбовців. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка: Педагогічні науки*. 2018. № 8 (323). Ч. 2. С. 40–47.

7. **Калініна І. М.** Аналіз ефективності системи педагогічної підтримки особистісно-професійного становлення молодих держслужбовців. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Випуск 13. Том 1. С. 59–62. DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-13-1-12>

8. **Калініна І. М.** Система педагогічної підтримки особистісно-професійного становлення держслужбовців у контексті суб'єктного і об'єктного компонентів. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка: Педагогічні науки*. 2019 № 1 (324). С. 184–193.

Стаття в зарубіжному науковому виданні:

9. **Калініна І. М.** Технологія педагогічної підтримки особистісно-професійного становлення держслужбовців. *East European Science Journal*. 2019. № 5 (45). С. 41–46.

Статті в інших виданнях, матеріали конференцій:

10. Калініна І. М. Педагогічні аспекти особистісно-професійного становлення молодих держслужбовців. *Управління соціально-економічними трансформаціями у сучасному місті: тези наук.-практ. інтернет-конф. (27 лютого 2018).* Київ : КУБГ, 2018. С. 29 – 31.

11. Калініна І. М. Адаптація молодих держслужбовців до управлінської діяльності: реалії та перспективи. *Сучасна вища освіта: проблеми та перспективи : VI Всеукраїнська науково-практична конференція студентів і молодих вчених, (Дніпро, 22 березня 2018 р.).* Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля. 2018. С. 70–73.

12. Калініна І. М. Критеріальна база дослідження особистісно-професійного становлення молодих держслужбовців. *Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика: матеріали Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конференції, 19–20 квітня 2018 р. / за заг. ред. В. П. Садкового. Х. : Вид-во НУЦЗУ, 2018. С. 38–40.*

13. Калініна І. М. Аналіз реальної практики особистісно-професійного становлення молодих держслужбовців у процесі адаптації до управлінської діяльності. *Новітні наукові досягнення: Міжнар. наук.-практ. конф. (15 – 22 березня 2018 р., м. Софія, Болгарія).* 2018. С. 17–22.

ABSTRACT

Kalinina I. M. Pedagogical Support for Personal and Professional Formation of Civil Servants in the Process of Adaptation to Management Activities. – Qualification scientific work printed as the manuscript.

The thesis for the degree of Doctor of Philosophy in Speciality 231 “Social Work”. – State Institution “Luhansk Taras Shevchenko National University”. – Starobilsk, 2020.

The thesis is a theoretical and experimental study of the problem of pedagogical support for personal and professional formation of civil servants, first appointed to the civil service.

In the **introduction** the relevance and appropriateness of the proposed topic are substantiated, the object, subject, purpose, objectives, methods of the study are formulated, the scientific novelty, the practical significance of the work are revealed, the information on testing and implementing the results is presented.

In the first chapter – **“Theoretical-Methodological Base of the Civil Servants Personal and Professional Formation in the Process of Adaptation to Management Activities”** – based on the study of scientific and pedagogical literature the analysis of the scientific approaches to substantiate pedagogical support as a modern pedagogical phenomenon is carried out. The diagnostics of the initial level of personal and professional formation of civil servants first appointed to the position of civil service is presented.

It is determined that in modern pedagogical science there is a lack of investigations and research on the problem of civil servants personal and professional formation in the process of adaptation to management activities. The study of the problem in the context of conventional approaches (system, activity, personality-oriented, cultural, androgical and acmeological) allowed us to establish that the pedagogical aspect is the most important among the diagnostic, organizational and managerial ones. It involves purposeful, specially organized, meaningful and technologically developed activities to form a system of professionally important qualities, the assimilation of substantive activities in the

field of management, the accumulation of experience in civil service, entry and adaptation to the professional environment.

It is established that the idea of pedagogical support in modern pedagogical science and practice is gaining in relevance. Different from traditional methods, pedagogical support is a special education technology carried out in the process of dialogue and interaction of subject and object of the study, and involved the determination of the student in a situation of choice and further solution to the problem.

Pedagogical support of the process of new civil servant's adaptation to management activities is understood in the thesis as the system of pedagogical activities, that helps the person to reach the individual potential, activating the self-development and self-improvement mechanisms, and bringing the person to a new quality level of life and professional skills, when the result of human activities motivates him or her for further growth and development.

The adaptation of a novice civil servant to management activities is considered as a process of interaction between a specialist and professional environment, during which the specialist correlates own opportunities and difficulties, and on this basis builds models and strategies of professional behavior that are adequate to the requirements of the civil service.

The criteria of novice civil servants personal and professional formation are substantiated and developed: motivational-value, cognitive, operational, reflexive and creative, as well as described their indicators (high, medium, low). It is established that the majority of novice civil servants have a medium and low level of personal and professional formation. The study showed a statistically significant correlation between the selected criteria so an ideal and real models of novice civil servants personal and professional formation in the civil service has been developed.

As a result of the survey of experts (managers and experienced employees of civil service), the ranking of values of personal and professional activities has been carried out, which made it possible to subjectively structure the system of value

orientations. Difficulties of professional training of future civil servants, and also their most important competences are specified.

The forms of continuous professional development which have the greatest potential to promote personal and professional formation of civil servants in the process of adaptation to management activities are substantiated. They are educational school mentoring, training and self-education.

In the second chapter – **“Scientific Substantiation and Development of the Pedagogical Support System of Personal and Professional Formation of Novice Civil Servants”** – the pedagogical support system of personal and professional formation of civil servants, first appointed to the position civil service, is substantiated, essentially developed and experimentally tested.

Based on the developed conception of the study the purpose of the pedagogical support system of personal and professional formation of civil servants, first appointed to the position of civil service, is determined. This is their formation as subjects of administrative work, ensuring successful entry into a new social and professional environment and integration in it on the basis of systemic transformations of personality, which include subsystems of professional activity and personality, regulatory regulation, motivation for self-development, reflexive self-organization and creativity.

In the basis of a substantial component of the pedagogical support system there are the following blocks of management knowledge: the scientific basis of public administration, the legal basis of public service, the psychological basis of management, theory and practice of management decision-making, ethics of business communication, conflicts of management. These blocks are not fixed formations, they serve as the foundation on which the civil servants personal and professional formation is based and professional education can be developed.

The technological component of the pedagogical system is considered as a set of forms, methods and techniques of socio-pedagogical interaction, built on the basis of pedagogical support. There are three leading forms of pedagogical support in the basis of this component: technology of mentorship, self-education and

vocational training. Mentorship should be considered an effective socio-pedagogical practice, which provides purposeful activities of managers, personnel management services and the most experienced employees of the state body to prepare for independent, high-quality and proactive performance of official duties by civil servants, first appointed to the position civil service.

Pedagogical support for professional self-improvement includes the provision of specific assistance, advice and supervision on the preparation and implementation of individual programs to improve the professional competence of civil servants. This program is the leading mechanism of pedagogical support for the adaptation of civil servants, first appointed to the position of civil service.

The scientific novelty of the work lies in the fact that:

for the first time from social and pedagogical positions the process of personal and professional formation of civil servants, first appointed to the position of civil service, is investigated and a pedagogical support system of this process is developed; the system contains the following components: target (formation of civil servants as subjects of administrative work and ensuring their successful entry into a new social and professional sphere); substantial (body of knowledge and skills of scientific foundations of civil administration as the foundation of social and professional formation); technological (technology of mentorship, self-education and vocational training); subjective (heads of civil service, personnel management staff, mentors); objective (civil servants, first appointed to the position of civil service); the forms, methods and socio-pedagogical technologies of pedagogical support, self-education and professional training of civil servants in the period of their adaptation to the civil service are improved;

it is pointed out the further development of scientific ideas about socio-pedagogical support and its specificity in social work with civil servants; opportunities to use technology of mentorship as a leading mechanism of professional adaptation in the civil service.

The practical significance of the results of the research is that the components of the pedagogical support system of novice civil servants personal

and professional formation can be used by the management of civil administration to form the optimal individual and business style of communication with civil servants, first appointed to the position of the civil service; human resources departments for designing and organizing the professional development of novice civil servants, individual social and pedagogical work, supporting concrete practical help in overcoming difficulties by novice employees in personal and professional adaptation.

Methodological support of the pedagogical support system (regulation on mentorship, standard individual program on improving the level of professional competence of civil servants, first appointed to the position of civil service) can be the basis for improving the process of adaptation of civil servants by personnel services of regional, district, city state administrations.

Key words: pedagogical system, personal and professional formation, pedagogical support, mentorship.

List of scientific works of the applicant

Scientific Works in Professional Scientific Publications of Ukraine, in Particular, Those Included to the International Scientometric Bases:

- 1. Kalinina I. M.** (2017). Adaptacija derzhavnykh sluzhbovciv do upravlinsjkoji dijaljnosti: etapy i zmist. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka: Pedagoghichni nauky. – Bulletin of Taras Shevchenko Luhansk National University : Pedagogical Sciences.* 8 (313), Ch. 2, 125–131[in Ukrainian].
- 2. Kalinina I. M.** (2017). Fenomen pedagoghichnoji pidtrymky osobystisno-profesijnogho stanovlennja dezhavnykh sluzhbovciv. *Education and pedagogical sciences.* 2, 85–95. (*Ulrich's Periodicals Directory (SShA)*) [in Ukrainian].
- 3. Kalinina I. M.** (2017). Diagnostyka rivnja osobystisno-profesijnogho stanovlennja molodykh derzhsluzhbovciv pid chas pryjomu na derzhavnu sluzhbu. *Ghumanizacija navchaljno-vykhovnogho procesu: zbirnyk*

naukovykh prats. – Humanization of Educational Process: Collection of Scientific Works. 5, 87–97. [in Ukrainian].

4. Kalinina I. M. (2018). Rozroblennja problemy osobystisno-profesijnogho stanovlennja molodykh derzhsluzhbovciv u suchasnykh naukovykh doslidzhennjakh. *Visnyk Universytetu imeni Aljfreda Nobelja. Serija «Pedagoghika i psykhologhija».* – *Alfred Nobel University Bulletin. Series “Pedagogy and Psychology”.* 1 (15), 124–130. [in Ukrainian]. (*Index Copernicus*).

5. Kalinina I. M. (2018). Akmeologhichnyj pidkhid v doslidzhenni pedagoghichnoji pidtrymky adaptaciji derzhavnykh sluzhbovciv do upravlinsjkoji dijalnosti. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka: Pedagoghichni nauky.* – *Bulletin of Taras Shevchenko Luhansk National University : Pedagogical Sciences.* 1(315), Ch. 2, 98–104. [in Ukrainian].

6. Kalinina I. M. (2018). Zmist systemy pedagoghichnoji pidtrymky osobystisno-profesijnogho stanovlennja molodykh derzhsluzhbovciv. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka: Pedagoghichni nauky.* – *Bulletin of Taras Shevchenko Luhansk National University : Pedagogical Sciences.* 8 (323), Ch. 2, 40–47. [in Ukrainian].

7. Kalinina I. M. (2019). Analiz efektyvnosti systemy pedagoghichnoji pidtrymky osobystisno-profesijnogho stanovlennja molodykh derzhsluzhbovciv. *Innovatsiina pedahohika – Innovative Pedagogy.* Vypusk 13. Tom 1. 59–62. [in Ukrainian]. DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-13-1-12> [in Ukrainian].

8. Kalinina I. M. (2019). Systema pedagoghichnoji pidtrymky osobystisno-profesijnogho stanovlennja derzhsluzhbovciv u konteksti sub'jektnogho i ob'jektnogho komponentiv. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka: Pedagoghichni nauky.* – *Bulletin of Taras Shevchenko Luhansk National University : Pedagogical Sciences.* 1 (324), 184–193. [in Ukrainian].

Scientific Work in the Foreign Scientific Publication:

9. **Kalinina I. M.** (2019). Tekhnologhija pedagoghichnoji pidtrymky osobystisno-profesijnogho stanovlennja derzhsluzhbovciv. *East European Science Journal*. 5 (45), 41–46.

Scientific Works in Other Publications, Materials of the Conferences:

10. **Kalinina I. M.** (2018). Pedagoghichni aspekty osobystisno-profesijnogho stanovlennja molodykh derzhsluzhbovciv. *Upravlinnja socialjno-ekonomichnymy transformacijamy u suchasnomu misti: tezy vseukrainsjkoj naukovo-praktychnoi konferentsii (m. Kyjiv 27 ljutogho 2018 roku)*. – *Management of social and economic transformations in the modern city: Theses of All-Ukrainian scientific-practical conference (Kyiv, February 27, 2018)*, 29 – 31. Kyjiv : KUBGh.

11. **Kalinina I. M.** (2018). Adaptacija molodykh derzhsluzhbovciv do upravlinsjkoji dijalnosti: realiji ta perspektyvy. *Suchasna vyshha osvita: problemy ta perspektyvy : VI Vseukrajinsjka naukovo-praktychna konferencija studentiv i molodykh vchenykh, (Dnipro, 22 bereznja 2018 r.)*. – *Modern higher education: problems and prospects : VI all-Ukrainian scientific-practical conference of students and young scientists (Dnipro, March 22, 2018)*. 70–73. Dnipro: Universytet imeni Aljfreda Nobelja.

12. **Kalinina I. M.** (2018). Kryterialjna baza doslidzhennja osobystisno-profesijnogho stanovlennja molodykh derzhsluzhbovciv. *Derzhavne upravlinnja u sferi cyviljnogho zakhystu: nauka, osvita, praktyka: materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi Internet konferentsii, 19–20 kvitnja 2018 r. / za zagh. red. V. P. Sadkovogho*. – *Government administration in the field of civil defence: science, education, practice: Collection of Materials of the International Scientific and Practical Internet Conference*. 38–40. Kharkiv : Vyd-vo NUCZU.

Kalinina I. M. (2018). Analiz realjnoji praktyky osobystisno-profesijnogho stanovlennja molodykh derzhsluzhbovciv u procesi adaptaciji do upravlinsjkoji dijalnosti. *Novitni naukovy dosjaghennja: Mizhnarodna naukovo-praktychna konferenciya (m. Sofija, Bolgharija, 15 – 22 bereznja 2018 roku)*. *Latest scientific achievements: International Scientific and Practical Conference (Sofia, Bulgaria, March 15 – 22, 2018)*. 17–22.

